

Gündem Notu

Anayasa Mahkemesi'nin 26 Temmuz 2019 Tarihli İhlal Kararı

8 Ağustos 2019

Anayasa Mahkemesi (AYM), “Bu suça ortak olmayacağız” başlıklı bildiriye imzaladıkları için hüküm giyen 10 akademisyen için “hak ihlali” kararı verdi. 26 Temmuz 2019 tarihinde açıklanan kararda Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, ihlalin ortadan kaldırılması ve yeniden yargılama yapılması için karar örneğinin yerel mahkemelere gönderilmesine ve başvuruçulara 9 bin lira tazminat ödenmesine de hükmetti.

1128 akademisyenin imzaladığı ve toplumda geniş tartışmalara neden olan söz konusu bildirin 11 Ocak 2016 tarihinde yayınlanmasının ardından imzacılar bir dizi yaptırıma maruz kaldılar. Görevden alma, meslekten ihraç gibi disiplin cezaları aldılar, farklı mahkemelerde açılan davalarda farklı sürelerde hapse mahkûm edildiler ve bir bölümü cezaevine konuldu. Bu aşamadan sonra kesinleşmiş cezalar için yeniden yargılama yolu açılması, istinaf aşamasında olanlar için bozma kararı verilmesi ve devam eden davalar için de beraat yolu açılması bekleniyor.

Karar sonrasında basın ve sosyal medya ikiye bölündü. Bir kesim, kararın ifade özgürlüğü açısından değerli bir aşama olduğunu ifade ederken, diğer bir kesim bu kararı ve kararın altında imzası olan AYM üyelerini sert şekilde eleştirdi. Eleştiriler sunulurken, AYM'nin karar altında imzası olan olumlu oy veren üyelerin kimler tarafından atandığı konusu ön plana çıktı.

AYM, 30 Temmuz 2019 tarihinde yayınladığı basın bildirisini ile eleştirilere cevap verdi ve kararı “demokratik çoğulculuk” anlayışı çerçevesinde tanımlanan ifade özgürlüğü bakımından savundu. Metinde yer alan ifade özgürlüğüne ilişkin genel kabul görmüş ilkeleri şu şekilde derledik:

- Mahkemelerin içeriğine katılmadığı ifadeler de ifade özgürlüğü sınırları içinde yer alabilir.
- Bir ifadenin yanlış veya rahatsız edici olması, ifade özgürlüğü sınırları içinde olmadığını göstermez.
- Devlete yönelik eleştirinin sınırlarının bireylere yöneltilen eleştirilere göre çok daha geniştir.

- Toplumun büyük çoğunluğundan açıkça farklı görüşlere yargısal tepki verilmesi noktasında mahkemeler daha hassas davranmalıdır.
- Mahkemeler öğrenme hakkına sınırlama getirmekten kaçınmalıdır.
- Demokratik çoğulculuk toplumun büyük çoğunluğundan açıkça farklı görüşlere tahammülü gerektirir.
- Haksız saldırı ve eleştirilerine farklı yollardan cevap verme imkânının olduğu durumlarda ceza kovuşturmasına başvurulmamalıdır.

Karara karşı çıkan üyeler ise muhalefet şerhlerinde “devlete sadakat” kavramını ön plana çıkardı: “Devlete sadakat ve isnatla bağdaşmayacak sıfat ve isnatların esasen ifade hürriyeti ile karşılanması mümkün değildir. (...) genel olarak çalışanların ve kamu görevlilerinin işverenlerine ve devlete olan sadakat borçlarının ihlal edildiği durumlarda, AİHM ifade özgürlüğüne yapılan müdahaleleri gerekli ve orantılı bulmaktadır.”

26 Temmuz sonrasında ortaya çıkan tartışmalarda, kararın içeriğinin ötesinde olumlu ve olumsuz yönde oy kullanan Anayasa Mahkemesi üyelerinin kimler tarafından atandığına dair karşılaştırmalar ön plana çıktı.

Hem geçmiş Parlamenter Sistem’de, hem de bugün uygulamada olan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nde Anayasa Mahkemesi üyeleri ağırlıklı olarak Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Geçmiş sistemde Cumhurbaşkanı tarafsız niteliği ile AYM üyelerini atamaktaydı. Partili Cumhurbaşkanlığı’nın doğal sonucu olarak AYM üyeleri artık siyaseten taraf olan Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır.

Benzeri bir durum ABD’nin yüksek yargı organı olan ve ABD Başkanı tarafından ömür boyu görev yapmak üzere atanan Yüksek Mahkeme (Supreme Court) üyeleri için de gerçekleşmektedir. ABD’de de Yüksek Mahkeme’nin aldığı kararlar üye ağırlığındaki Demokrat – Cumhuriyetçi duruma göre siyasi tartışma konusu olmaktadır. Hatta tahkim, ceza yargılaması gibi alanlarda Yüksek Mahkeme içtihatları parti ağırlığına göre değişiklik göstermektedir. Bu atama yaklaşımı iktidarın iki parti arasında sürekli el değiştirdiği ve olgunlaşmış ABD demokrasisi içinde bile tartışmalara neden olmaktadır.¹

Benzeri tartışmalar son AYM kararı ile birlikte Türkiye’de de ortaya çıkmıştır. Bu tartışmalar yargının bağımsızlığına zarar verir niteliktedir. Yüksek yargı organları siyasi kutuplaştırılmaldan uzak duracak yöntemlerle ve demokratik temsil esaslarına göre atanmalıdır. Yargı tam bağımsız ve hesapverir olmalıdır.

¹Supreme Court justices are increasingly political; 5 Ekim 2018

<https://www.economist.com/graphic-detail/2018/10/05/supreme-court-justices-are-increasingly-political>

Confirmation Bias review: how the Republicans took the supreme court; 30 Haziran 2019

<https://www.theguardian.com/law/2019/jun/30/confirmation-bias-review-carl-hulse-republicans-supreme-court>

If the Supreme Court Is Nakedly Political, Can It Be Just?; 9 Temmuz 2018

<https://www.nytimes.com/2018/07/09/opinion/supreme-court-nominee-trump.html>

A Cause for Concern: Bias on the Supreme Court; 5 Ekim 2018

<https://harvardpolitics.com/united-states/a-cause-for-concern-bias-on-the-supreme-court/>